

Vitiligo

Vitiligo eli valkopälvi on yleinen iholla esiintyvä autoimmuunitauti, jossa iholle kehittyy oireettomia valkoisia läiskiä.

Taudin syytä ei ole vielä kokonaan selvitetty, mutta sen tiedetään olevan monitekijäinen. Myös geneettisillä syillä tiedetään olevan rooli taudin puhkeamisessa. Henkilön oma puolustusjärjestelmä reagoi ihon pigmenttisoluihin (autoimmuunireaktio) ja aiheuttaa näin hiljalleen laajenevia valkoläiskiä eri puolilla ihoa.

Vitiligo ei ole tarttuva tauti ja muutoksia nähdään vain iholla ja karvoituksessa. Se ei vaikuta sisäelimiin tai yleiseen terveyteen. Tilastollisesti osalla vitiligoa sairastavista on valkoläiskien ohella useammin muitakin autoimmuunisairauksia, kuten kilpirauhasen toiminnan häiriöitä tai tyypin 1 diabetes. Suurimmalla osalla ei kuitenkaan ole muita autoimmuunisairauksia.

Vitiligoa esiintyy maailmanlaajuisesti 0,5–2,0 %:lla väestöstä. Ensimmäiset oireet ilmaantuvat usein nuoruudessa tai nuorena aikuisiässä. Useimmilla on esiintynyt vitiligoa myös lähisuvussa.

Oireet, diagnoosi ja hoito

Vitiligo tunnistetaan valkoläiskistä iholla. Mikäli vitiligosta ei aiheudu erityistä haittaa, se voidaan hyvin jättää hoitamatta, mutta iho on tärkeää suojata auringolta.

Oireet

Tarkkarajaisia valkoläiskiä ilmaantuu yleensä symmetrisesti iholla. Taudin mielifaikat ovat ylä- ja alaraajat, kädenselät ja nilkat, keskivartalolla navanseutu ja nännien ympäristö sekä kasvoilla suun ja silmien seutu. Myös hiuspohjassa tai karvoituksessa voi olla vaaleita alueita, joissa karvoitus kasvaa valkoisena. Yleensä läiskät laajenevat ja sulautuvat suurimmiksi hiljalleen, ja vain harvoin ne paranevat itseksensä.

Diagnoosi

Diagnoosi perustuu tyypilliseen ulkonäköön sekä valkoläiskien sijaintiin. Epäselvissä tapauksissa diagnoosi voidaan varmistaa ihokoepalan mikroskooppisilla tutkimuksilla. Koska vitiligoon voi liittyä muita autoimmuunisairauksia, on näiden poissulku lisätutkimuksilla joissakin tapauksissa aiheellista.

Hoito

Varmasti ja hyvin tehoavaa hoitoa ei vitiligoon ole vielä kehitetty. Nykyisten hoitomuotojen ongelmana on yleensä se, että vaste on riittämätön ja että lievän vasteen jälkeen valkoläiskät taas vaalenevat hoidon loputtua. Mikäli vitiligosta ei aiheudu erityistä haittaa, se voidaan hyvin jättää hoitamatta. Tämä vaihtoehto sopii useimmille, ja heille riittää tieto taudin hyvänlaatuisuudesta.

Mikäli hoitoihin ryhdytään, on hyvä muistaa, että saavutettu hoitotulos ei useinkaan ole pysyvä. Lisäksi on huomioitava hoitojen mahdolliset haittavaikutukset.

Valkoläiskät näkyvimmillä ihoalueilla, esimerkiksi kasvoissa, voidaan peittää yksilöllisesti valitulla meikkivoiteella tai itseruskettavien kosmeettisten valmisteiden käytöllä. Kosmeettinen haitta on usein selvästi suurempi tumma- ja mustaihoisilla. Vaaleaihoisella valkoisia läiskiä tuskin havaitsee talvisaikaan.

Pienialaisiin valkoläiskisiin vartalolla ja raajoissa hoitovaihtoehtoina ovat lääkärin ohjaamana paikalliset vahvat kortikosteroidivoiteet 1–2 kuukauden jaksoina. Pitkäaikaishoidossa kortikosteroidivoiteiden käyttö voi johtaa haittavaikutuksiin, kuten ihon ohenemiseen, arpijuosteisiin ja pysyvästi näkyviin verisuoniin. Vaihtoehtona ovat kalsineuriini-estäjävoiteet (takrolimuusi ja pimekrolimuusi) jaksottaisesti tai pitkäaikaisena hoitona. Näiden teho voi tosin vartalolla ja raajoissa jäädä vaatimattomaksi. Kasvojen alueen valkoläiskien hoidossa käytetään ensisijaisesti kalsineuriini-estäjävoiteita jaksottaisesti tai pitkäaikaisena hoitona.

Laaja-alaisemmassa vitiligossa on myös käytetty valohoitoja, esimerkiksi kapeakaista UVB- tai kylpy-PUVA-valohoitoja ihotautilääkärin ohjaamana. Muutamat valohoitojaksot ovat yleensä turvallisia potilaille, mutta jatkuvien ja suurten valohoitomäärien jälkeen voi ilmetä haittavaikutuksina UV-säteilyn aiheuttama ihon vanheneminen ja ihokasvainten suurentunut esiintyvyys. Hoitotulokset näkyvät yleensä siten, että valkoläiskien sisälle ilmestyy pistemäisiä pigmenttiläiskiä jotka myöhemmin sulautuvat yhtenäisiksi alueiksi.

Parhaiten hoitoon reagoivat nuorten vitiligo ja kasvojen läiskät. Raajoissa hoitotulos voi jäädä vaatimattomaksi.

Tukea auringolta suojautumiseen

Vitiligoläiskät palavat herkästi auringossa, koska niistä puuttuu ihon pigmenttisolujen luonnollinen aurinkosuojaus.

Auringolta suojautumisessa voi käyttää aurinkosuojavoiteita ja normaalia vaatetusta. Aurinkosuojavaatteet (UV-suojavaatteet) suojaavat ihoa paremmin kuin normaalit vaatteet. Jos aurinkosuojavaatteiden säännönmukainen käyttö on perusteltua sairauden laaja-alaisuuden vuoksi, voi niiden hankintaan saada tukea vammaispalvelulain nojalla. Lain toteuttamisesta vastaa kunnan sosiaalitoimi. Vammaispalvelulain tuet ja palvelut eivät ole sidoksissa hakijan tuloihin ja varallisuuteen.

Kodin ikkunoiden suojakalvotus voi olla vaihtoehtona tilanteessa, jossa ikkunoista tuleva auringonvalo estää normaalin asumisen kotona. Suojakalvot myönnetään vammaispalvelulain nojalla asunnon muutostöinä. Suojakalvojen myöntäminen perustuu aina yksilöllisen tilanteen arviointiin. Myös auton ikkunoihin voidaan asentaa suojakalvot, jos auton käyttö on auringonvalon vuoksi hankalaa. Lisätietoja saa oman kunnan vammaispalveluyksiköstä tai vammaispalvelusta vastaavalta työntekijältä.

Myös Allergia-, iho- ja astmaliitosta saa neuvoa vammaispalvelulain tuista ja palveluista.